

Hautamäki Mikko

Maahanmuuttajataustaisten lasten huomioiminen varhaiskasvatuksessa

Kandidaatin tutkielma
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Varhaiskasvatus
2019

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Maahanmuuttajataustaisten lasten huomioiminen varhaiskasvatuksessa (Mikko Hautamäki)

Kandidaatin tutkielma, 25 sivua

Toukokuu 2019

Tutkimukseni lähtökohtana on maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatus. Tutkin mikä on varhaiskasvatuksen vaikutus maahanmuuttajataustaisen lapsen akkulturaatioon. Tarkastelen tutkimuksessani ensiksi maahanmuuttajataustaisen lapsen akkulturaatiota yleisesti, minkä jälkeen tutkin tarkemmin varhaiskasvatuksen ja varhaiskasvatuksen opettajan roolia akkulturaatiossa. Maahanmuuttajataustaisten lasten yhteydessä otan usein käsittelyyn myös lasten vanhemmat, sillä heidän roolinsa ja vaikutuksensa ovat suuret maahanmuuttajataustaisen lapsen hyvinvointiin, akkulturaatioon ja identiteettiin. Tutkimuksessani käyn myös läpi, mitkä ja miten eri asiakirjat velvoittavat maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatuksen toteutuvan.

Maahanmuuttajataustaisten lasten kasvatuksessa merkittäväksi tekijäksi nousee lasten oman kulttuurin arvostaminen ja kulttuurin tunteminen, jotta lapsi kokisi positiivisen integraation, eli kotoutumisen, uuteen maahan. Varhaiskasvatuksen rooli näkyy maahanmuuttajalasten kasvatuksessa erityisesti kielitaidon oppimisessa, sekä syrjintää ehkäisevänä ja tasa-arvoa kehittäväenä palveluna.

Maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa varhaiskasvatuksen opettajat ovat Suomessa uudehkössä tilanteessa, sillä maahanmuuttoa on ollut enemmän vasta viime vuosikymmeninä. Opettajien monikulttuurinen kompetenssi onkin tutkimukseni mukaan monilla varhaiskasvatustajilla hataralla pohjalla, sillä maahanmuuttajien kasvattamisesta ei ole ollut aiempaa kokemusta. Monikulttuurisen otteen saaminen vaatiikin opettajilta erityisesti oman kasvatuskulttuurin kyseenalaistamista, sillä usein varhaiskasvattajat ovat toteuttaneet hyvin yksikulttuurista kasvatusta.

Tutkimukseni pohjautuu suomalaiseen ja kansainväliseen varhaiskasvatusta, lapsuutta ja maahanmuuttoa koskevaan aineistoon ja tutkimus on tyypiltään kirjallisuuskatsaus.

Avainsanat: Varhaiskasvatus, maahanmuuttajalapsi, monikulttuurisuus, akkulturaatio

Sisältö / Contents

1	Johdanto	4
2	Teoreettinen viitekehys	6
2.1	Varhaiskasvatus	6
2.2	Maahanmuuttajalapsi	6
2.3	Akkulturaatio	7
2.4	Maahanmuuton historia Suomessa	8
3	Tutkimuskysymys ja menetelmät	10
4	Maahanmuuttajalasten ja -vanhempien akkulturaatio	11
5	Maahanmuuttajalapsen kasvatus varhaiskasvatuksessa	13
5.1	Varhaiskasvatus ja maahanmuuttajalapsen identiteetti	13
5.2	Varhaiskasvatuksen merkitys maahanmuuttajalapselle	14
5.3	Maahanmuuttajalapsi oppilaana	15
5.4	Maahanmuuttajalasten huomioiminen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa	16
5.5	Maahanmuuttajalapsen kielen kehitys	17
6	Opettajan monikulttuurinen kompetenssi	18
6.1	Opettaja maahanmuuttajalapsen kasvattajana.....	18
6.2	Opettajan suhtautuminen maahanmuuttajalapseen ja hänen vanhempiinsa	19
7	Pohdinta ja johtopäätökset	21
	Lähteet	23

1 Johdanto

Varhaiskasvatuksen kulttuurinen ja etninen moninaisuus on viime vuosikymmeninä kasvanut valtaisesti verrattuna aiempaan lähistoriaan. Monikulttuurisuutta Suomessa on aina ollut, mutta hyvin erilaisessa mittakaavassa. Globalisaation johdosta lapset kohtaavat eri kulttuuri-taustat omaavia ihmisiä niin päiväkodissa, lomamatkoillaan ja mediassakin (Eerola-Pennanen, 2017). Maailman talouselämä, kulttuurit, yhteisöt ja perheet ovat suuressa murroksessa, kun globalisaation myötä noin 200 miljoonaa maahanmuuttajaa ja pakolaista liikkuvat maailman-laajuisesti (Carhill, Chuang & Suárez-Orozco, 2011). Myös kasvatusmaailma on kohdannut monissa maissa muuttuneen tilanteen, jossa ennen varsin homogeeninen kulttuuri on joutunut uuteen tilanteeseen monikulttuurisuuden lisääntyessä.

Tutkiessani lapsuuden ja varhaiskasvatuksen tutkimusaluetta keskityn päälimmäisenä maahanmuuttajiin, mikä on yksi monikulttuurisuuden osa-alueista. Maahanmuuttajat ovat yksi näkyvimmistä monikulttuurisuutta lisäävistä tekijöistä, mikä näkyy ja tulee näkymään tulevaisuudessa nykyistäkin enemmän varhaiskasvatuksen työssä.

Tutkimukseni tavoitteena on tehdä monipuolinen kuvaus maahanmuuttaja- ja maahanmuuttaja-taustaisesta lapsesta ja tämän kasvatuksesta. Tavoitteenani on saada selvitettyä, millaisia keinoja suomalaisella opettajalla on kohdata maahanmuuttajalapsi ja toteuttaa kasvatusta hänelle sopivasti, jotta uuteen yhteiskuntaan sopeutuminen olisi mahdollisimman kivutonta. Tutkimuksen tavoitteena on luoda tietoisuutta maahanmuuttajien kasvatuksen tärkeydestä ajatellen myös yhteiskunnan hyötyä, sillä ammattikasvatuksella on hyvin suuri vaikutus yhdistää ihmisiä osaksi ympäröivää yhteiskuntaa.

Tutkimuksessani avaan lisäksi lyhyesti taustoja siitä, miten Suomi on kohdannut historiansa aikana moninaista liikettä, niin maahan, kuin maasta pois. Maahanmuuton ja siirtolaisuuden historiaa sekä nykytilannetta käsiteltäessä asetan erityishuomion maasta toiseen muuttaviin lapsiin ja siihen, miten maasta toiseen muutto on heidän elämäänsä vaikuttanut. Maahanmuuton historiaa käyn läpi, koska Suomen rooli maahanmuuton suhteen on kokenut lähistorian aikana suuria muutoksia ja niiden avulla voidaan ehkä ennustaa jo hieman tulevaisuuden suuntaa maahanmuuton suhteen.

Intressini kyseisen aiheen tutkimiselle perustuu tekemiini huomioihin suomalaisen varhaiskasvatuksen monikulttuurisuudesta. Olen kohdannut maahanmuuttajataustaisia lapsia omissa päiväkotiharjoitteluissani paljon, sillä olen käynyt yhden pedagogisen harjoitteluni hyvin monikulttuurisella alueella Oulussa, jossa lapsiryhmässäni oli yli puolet lapsista maahanmuuttajataustaisia. Lisäksi olen itse elänyt oman lapsuuteni ja nuoruuteni jo suhteellisen monikulttuurisessa ympäristössä, vaikkakin monikulttuurisuus asuinpaikkakunnassani on omista lapsuusvuosistani kasvanut hurjasti. Lisäksi olen seurannut suomalaista keskustelua monikulttuurisuudesta, mikä on lisännyt haluani paneutua syvällisemmin aiheeseen. Kuten Säävälä mainitseekin (2011), on suomalaisten uskomukset maahanmuuttajista hyvin kaukana todellisuudesta ja ajatus maahanmuuttajista on hyvin suppea. Toivon saavani tästä tutkimuksesta niin itselle, kuin lukijoille selkeän kuvan maahanmuuton nykytilanteesta ja siitä, millainen maahanmuuttajalapsen asema on yhteiskuntamme kasvatusinstituutiassa.

Tutkimuksen aiheen kannalta olen hyvinkin neutraali, sillä pyrin olemaan korostamatta mitään tiettyä poliittista näkemystä tai ennakkoasennetta. Tutkimukseni eettisyyden kannalta täytyy olla tarkkana aineiston valinnan ja faktojen haravoinnin suhteen, sillä vaarana on, että henkilökohtainen suhtautumiseni aiheeseen johdattaa minut valitsemaan omaan näkemykseeni sopivia lähteitä ja väitteitä. Tämä on tutkimukseni pätevyyttä vaarantava tekijä, mutta sen tiedostaminen tutkimusta tehdessä ja varsinkin lähteitä valittaessa auttaa pitämään tutkimuksen mielipideneutraalina.

Suomalaisia lähteitä käyttäessäni olen pyrkinyt huomioimaan maahanmuuton lisääntymisen viime vuosina, minkä johdosta käytän mahdollisimman tuoreita lähteitä esimerkiksi Suomen maahanmuuttotilannetta kuvaillessani. Käytän maahanmuuttajalasten elämää kuvatessani paljon pohjoisamerikkalaisia lähteitä, sillä Yhdysvalloissa ja Kanadassa maahanmuuttajamäärät ovat olleet yhden maailman korkeimmat, minkä johdosta siellä on myös tehty laajaa tutkimustyötä aiheesta (Chuang & Moreno, 2011).

2 Teoreettinen viitekehys

2.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuslaissa määritellään varhaiskasvatus lapsen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudeksi, joka on suunnitelmallista, tavoitteellista ja pedagogiikkaa painottavaa (Varhaiskasvatuslaki, 1:2 §). Varhaiskasvatuksen yleisin toimintamuoto toteutuu päiväkodeissa, mutta varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa myös perhepäivähoidossa, joka on pienissä ryhmissä yleensä perhepäivähoitajan tai lapsen kotona toteutettavaa varhaiskasvatusta, tai muussa ohjatussa kerho- ja leikkitoiminnassa (Opetushallitus, 2016). Varhaiskasvatuksen laadun takeena ovat henkilökunta, joka on sensitiivistä, hyvin koulutettua ja osaavaa sekä toimintakulttuuri, jossa työntekijöillä on mahdollisuus kehittää toimintaa (Kronqvist, 2017).

Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja oppimisen sekä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen (Opetushallitus 2016). Varhaiskasvatuksen tavoitteena on lisätä lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia lapsen iän ja kehityksen mukaisesti (Varhaiskasvatuslaki, 1:3, 1 §).

Varhaiskasvatus on myös palvelu, joka tukee lasten huoltajia kasvatustyössä ja mahdollistaa heidän opiskelunsa tai työssäkäyntinsä (Opetushallitus, 2016). Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot ovat pohjana lasten aktiiviselle toimijuudelle osana yhteiskuntaa (2016). Varhaiskasvatuksen hyödyllisyydestä on tehty laajasti tutkimusta, missä on osoitettu laadukkaan varhaiskasvatuksen olevan hyödyksi lapsen emotionaalisten, sosiaalisten ja kognitiivisten taitojen kehitykselle (Kronqvist, 2017).

2.2 Maahanmuuttajalapsi

Lasten määrä maahanmuuttajina, niin yksin kuin osana perhettä, on kasvamaan päin (Buckingham & de Block, 2007, 35). Vuonna 2017 noin puolet eli 52 -prosenttia pakolaisista olivat alle 18 -vuotiaita (UNHCR). Vuonna 2006 pakolaisten määrästä lapsia, eli alle 18 -vuotiaita oli 44 -prosenttia, mistä alle viisivuotiaita oli 12 -prosenttia (2007, 35)

Nykypäivän maahanmuuttajalapset ovat monenkirjava osa väestöä, joiden taustat eroavat niin kieleltään, kulttuuriltaan, uskonnoltaan ja tavoiltaan (Carhill et. al, 2011). Maahanmuuttajalapsien ja varsinkin pakolaislapsien koulunkäynti on saattanut jäädä hyvinkin vähäiseksi sotaisan kriisitilanteen johdosta (Constant & Culbertson, 2015). Moni maahanmuuttaja pakenee joko

poliittisia, uskonnollisia tai etnisiä vainoja ja osa taas on lähtenyt paremman työn tai koulutuksen perään (2011).

Maahanmuuttajia voidaan jakaa ensimmäisen, toisen tai välisukupolven muuttajiin, joista ensimmäinen polvi tarkoittaa maasta toiseen muuttanutta, toinen polvi maahan muuttaneen jälkikasvua ja välisukupolvi tarkoittaa lapsena tai nuorena maasta toiseen muuttaneita lapsia. Maahanmuuttajat jaetaan virallisen tarkoituksen mukaan taloudellisiin maahanmuuttajiin, pakolaisiin ja turvapaikanhakijoihin (Buckingham & de Block, 2007, 31). Pakolainen eroaa turvapaikanhakijasta siten, ettei turvapaikanhakija ole vielä saanut päätöstä pakolaistatuksen saamisesta, kun taas pakolainen on todettu Yhdistyneiden kansakuntien pakolaissopimuksen ehdot täyttäväksi (2007, 31-32). Taloudelliset maahanmuuttajat ovat työn perässä maasta toiseen muuttaneita ja he kattavat suurimman osan kaikista maahanmuuttajista (2007).

Maahanmuuttajataustaisten lasten määrä on Suomessa kasvanut huimaa vauhtia viime vuosikymmenten aikana. Tilastokeskuksen mukaan vuoden 2016 lopussa ulkomaalaistaustaisten alaikäisten määrä oli 81 000 eli 7,5 prosenttia kaikista Suomen alaikäisistä. Määrä on jopa kaksinkertaistunut vuodesta 2006 vuoteen 2016. Kaikista ulkomaalaistaustaisista lapsista kuitenkin jopa 57 prosenttia asui Uudellamaalla vuoden 2016 lopussa, joten jakautuminen alueittain on hyvin epätasaista. (Tilastokeskus, 2017) Suurimman osan maahanmuuttajalapsista painottuessa Uudenmaan alueelle, on tarve monikulttuurista kompetenssia omaaville varhaiskasvatuksen opettajille hyvin suuri.

Maahanmuuttajataustaiset lapset ovat valtaosin Suomessa syntyneitä eli toisen polven maahanmuuttajia, mikä selittyy sillä, että suurin osa Suomeen muuttajista ovat 25-29 vuotiaita ja pienin osa alle 7 -vuotiaita. (Moisio, Gissler, Haapakorva & Myllyniemi, 2016, 39) Maahanmuuttajista pienimmän osan ollessa alle 7- vuotta, voidaan arvioida, ettei ole kovin todennäköistä kohdata varhaiskasvatuksessa lasta, joka on konkreettisesti muuttanut Suomeen.

2.3 Akkulturaatio

Akkulturaatio tarkoittaa kulttuurista ja psykologista muutosta, jonka maasta ja kulttuurista toiseen muuttavat ihmiset kokevat uuden kulttuurin vaikutuksen alaisina (Berry, 2007, 69). Akkulturaatiota tutkinut sosiaalipsykologi John Berry (Berry, 1992) on kehittänyt nelikentän, joka kuvaa maahanmuuttajan suhdetta valtaväestöön vastaamalla kysymyksiin: *Pitääkö yksilö tär-*

keänä yhteyttä muihin ryhmiin? ja Pitääkö hän tärkeänä oman kulttuurisen identiteetin ylläpitämistä? Näihin vastaamalla kyllä tai ei muodostuu nelikenttä, missä vastaukseksi muodostuu joko integraatio (kotoutuminen), assimilaatio (sulautuminen), separaatio (eristyminen) ja marginalisaatio (syrjäytyminen) (1992). Koulutuksen tarkoituksena on estää separaation ja marginalisaation toteutumista (Talib, 2005).

2.4 Maahanmuuton historia Suomessa

Suomesta, mistä aiemmin lähdettiin runsain määrin siirtolaisiksi muihin maihin, on hiljalleen tullut maa, johon siirtolaisuus kohdistuu (Paavola & Talib, 2010, 23). Siirtolaisuus pois Suomesta vuosina 1860-1944 kohdistui suurimmilta osin Yhdysvaltoihin (noin 300 000) ja vuosina 1945-1996 siirtolaisuus kohdistui suurimmilta osin Ruotsiin (noin 530 000) (Korkiasaari, 2003). Amerikan siirtolaisuuden suuren määrän syitä olivat venäläisten toteuttamat sortotoimenpiteet ja suomalaisten sen aikainen perinnänjako, jolloin esimerkiksi varallisuus periytyi ainoastaan vanhimmalle pojalle muiden jäädessä tyhjän päälle (2003). Korkiasaaren (2003) mukaan osa Amerikkaan muuttajista olivat niin sanottuja ”elintasomuuttajia”, jotka olivat kuulleet huhuja Amerikan houkutuksista.

Maahanmuuttoa Suomeen on tapahtunut kaiken aikaa Suomen historiassa, vaikkakin se on ollut aiemmin vähäisempää. (Karasma, 2012, 15-16). Maahanmuutto kohdistui aiemmin pääsääntöisesti Euroopan entisiin kolonialismia toteuttaviin maihin, kuten Isoon-Britanniaan, Ranskaan ja Hollantiin, mutta nykyisin maahanmuuton kohteena on laajemmin koko Eurooppa, Suomi mukaan lukien (Buckingham & de Block, 2007, 31). Suomeen tapahtuvan maahanmuuton historia ulottuu pitkälle, mutta vasta 1970 -luvun jälkeen alkoi maahanmuutto Suomeen kasvaa rajusti erinäisten maailmalla tapahtuneiden kriisitilanteiden johdosta (Halme & Vataja, 2011, 7).

Suomeen tapahtuvan maahanmuuton nykyhistorian suurin aalto tapahtui vuoden 2015 aikana, jolloin Suomeen tehtiin 32 000 turvapaikkahakemusta. Kuitenkin jo vuonna 2016 määrä laski alle viidennekseen eli 5651 hakemukseen, vaikkakin nettomaahanmuutto sinä vuonna oli yli 16 000. Ilman vuosien 2015 ja 2016 maahanmuuttoa Suomen väkiluku olisi laskenut, sillä ensimmäistä kertaa itsenäistymisen jälkeen Suomessa syntyvyys laski kuolleisuutta pienemmäksi. (Euroopan muuttoliikeverkosto 2017). Tämän kaltaisen suunnan voi olettaa jatkuvan myös tulevaisuudessa, jolloin maahanmuuttajalasten määrä päätyisi kasvamaan entisestään varhaiskasvatuksessa.

Suomalaisten mielikuva maahanmuuttajasta painottuu hyvin vahvasti siihen, että maahanmuuttajan ajatellaan lähes aina olevan kotoisin huonoista oloista Lähi-idästä tai Afrikasta ja tulleensa Suomeen pakolaisena humanitäärisen avun perässä, vaikkakin tilastojen mukaan pakolaisuuteen perustuva maahanmuutto Suomeen on suhteellisen vähäistä (Säävälä, 2011, 7). Ulkomaalaisten syyt muuttaa Suomeen painottuvatkin hyvin vahvasti, jopa 54 -prosenttisesti, perheen ja rakkauden perässä muuttaneisiin ja pakolaisuus on ollut muuton syynä vain 11 -prosentilla (Tilastokeskus, 2015). Tämä tieto on kuitenkin kerätty ennen vuoden 2015 pakolaisaaltoa, joka todennäköisesti nostaisi pakolaisuuteen perustuvan maahanmuuton määrää.

Suomalaisen vähemmistöpolitiikan tarkoitus on siirtynyt 1990 -luvun lopulla assimilaatiosta, eli vähemmistökulttuurien valtakulttuuriin sulauttamisesta, integraatioon, missä nähdään vähemmistökulttuurien moninaisuus arvossa (Kivirauma, Rinne & Tuittu, 2012, 249). Integraatio ei velvoita pelkästään maahanmuuttajaa muuttamaan yhteiskunnan mukaiseksi, vaan velvoittaa myös yhteiskuntaa muuttamaan (2012).

3 Tutkimuskysymys ja menetelmät

Tutkimuskysymyksiäni:

Mikä on varhaiskasvatuksen vaikutus maahanmuuttajalapsen akkulturaatioon?

Miten opettajat kokevat maahanmuuttajataustaisen lapsen kasvatuksen ja millainen on heidän monikulttuurinen kompetenssinsa suomalaisessa varhaiskasvatuksessa?

Tutkimuksessani minua kiinnostaa selvittää, millä tavoin monikulttuurisuuskasvatusta voidaan päiväkodeissa toteuttaa, jotta maahanmuuttajalasten sopeutuminen suomalaiseen yhteiskuntaan olisi heille mahdollisimman sujuvaa. Näihin tutkimusongelmiin pyrin saamaan vastauksen käymällä läpi maahanmuuttajalapsen elämään vaikuttavia tekijöitä, kuvailemalla maahanmuuttajalapsen identiteettiä ja kartoittamalla myös maahanmuuttajalasten kasvatusta opettajan näkökulmasta.

Tutkimukseni on kuvaileva kirjallisuuskatsaus, jossa pyrin selvittämään maahanmuuttajalasten varhaiskasvatusta käsittelemällä sekä suomalaista, että ulkomaista tutkimusta. Suomalaista tutkimustulosta käytän pyrkieni kuvaamaan mahdollisimman hyvin Suomen uutta tilannetta kasvatustilanteissa ja ulkomaisista tutkimuksista käytän saadakseni suomalaiselle uudehkolle tutkimukselle vankkaa ja pitkäjänteistä tutkimus- ja teoriapohjaa. Maahanmuuttajien varhaiskasvatuksesta varsinkin lasten näkökulmasta on tehty todella vähän (Eerola-Pennanen, 2017), mikä on haasteena tutkimuksen teolle. Käytänkin tutkimuksessani osittain myös koulumaailman puolella tehtyjä tutkimuksia ja ylipäättänsä lapsuuteen kohdistuvia tutkimuksia, sillä koen varhaiskasvatuksen olevan näihin alueisiin tiiviisti kytköksissä.

4 Maahanmuuttajalasten ja -vanhempien akkulturaatio

Maasta toiseen muuttoon liittyy hyvin vahvasti perheen perustaminen ja sen elättämiseen liittyvät kysymykset (Carhill, et. al, 2011, 8). Perheet ovat usein suuren haasteen edessä, sillä perheet joutuvat usein muuton yhteydessä jopa jakautumaan ja hajoamaan esimerkiksi yleisessä tilanteessa, jossa perheen mies tai vanhimmat lähtevät keräämään toisesta maasta varallisuutta perheilleensä, jotta muutto koko perheelle olisi mahdollinen (Carhill et. al, 2011, 8). Matkustaminen pakolaisena esimerkiksi Eurooppaan ja sen läpi ei ole kovinkaan yksinkertaista, sillä usein joudutaan turvautumaan salakuljetuksiin ja Euroopassakin usein törmää hankaluuksiin useiden maiden rajoilla. (Buil & Siegel, 2014, 100). Perheiden muuttaessa maasta toiseen on useimmiten opeteltava uusi kieli, käytöstavat ja arvot (Coyne, Marks & Patton, 2011). Perheen yhdistyessä uudessa maassa haasteet perheen sisällä voivat hyvinkin jatkua, sillä akkulturaatio uuteen kulttuuriin on lapsille paljon helpompaa kuin aikuisille, jolloin perheen vanhemmat saattavat siirtää uuden kielen ja kulttuurin välittämisen vastuun vanhemmille lapsilleen, mikä saattaa taas aiheuttaa perheeseen uusia konflikteja (Carhill et. al, 2011). Akkulturaation toteutumisessa ja onnistumisessa on hyvin suuria eroja niin yksilöiden, sukupolvien kuin suurten ihmisjoukkojenkin välillä (Berry, 2007,69).

Akkulturaation yhteyteen on muodostunut myös käsite akkulturaatiivinen stressi, mikä aiheutuu moninaisista uuden kulttuuriin sopeutumisen haasteista, kuten esimerkiksi rasismista, köyhyydestä ja syrjäytymisestä (Rogers-Sirin, Ryce & Sirin, 2014, 12-14). Maahanmuuttajalapsen vanhemman sosioekonominen asema voi myös laskea maasta toiseen muutettaessa, sillä esimerkiksi Suomessa ei ole yhtä konservatiivisia perhearvoja, kuin monessa lähtömaassa, jossa ollaan totuttu siihen, että mies hoitaa perheen toimeentulon ja nainen vastaa kodin- ja lastenhoidosta (Halme & Vataja 2011). Myös aikuisten hitaampi akkulturaatio verrattuna heidän lapsiinsa on yksi akkulturaatiivista stressiä aiheuttava tekijä, sillä lasten oppiessa nopeammin uuden kulttuurin ominaispiirteet ja kielen, vanhemmat vieraantuvat lapsistaan (2014, 12-14).

Aikuisten hitaampi akkulturaatio lapsiinsa nähden selittyy suurilta osin myös aikuisten reilusti vähemmällä osallistumisella koulutusjärjestelmään verrattuna heidän lapsiinsa, jotka viettävät useita vuosia uuden valtion koulutuksessa (Coyne, et. al, 2011). Lapsien kulttuurinen identiteetti on vielä kehitysvaiheessa, jolloin lapsi ei näe asioita eri kulttuureihin kuuluviksi, vaan oppii uuden kulttuurin samaan aikaan perheensä kulttuurin kanssa (Halme & Vataja 2011). Maahanmuuttajalapsen vanhemman kulttuuri-identiteetti on taas jo täysin kehittynyt, mitä uusi

kulttuuri horjuttaa erilaisuudellaan (2011). Lasten vieraantuminen vanhemmistaan voi olla haitallista lapsen kulttuuri-identiteetin kehitykselle, mitä avaan seuraavassa osiossa. Maahanmuuttajien kotoutumisessa on huomioitava erityisesti lasten vanhempien akkulturaation onnistuminen, sillä siihen ei ole valmista koulua vastaavaa instituutiota. Maahanmuuttajien lasten nopean akkulturaation johdosta voi toteutua myös tilanne, missä maahanmuuttajalapsen vanhemmat haluavat palata tilanteen salliessa kotimaahansa lasten vastustaessa ajatusta (Buckingham & de Block 2007). Maahanmuuttajalapsilla ja heidän vanhemmillaan on siis moninaisesti haastava tilanne kulttuurista toiseen siirryttäessä, sillä moni tekijä vetää lapsia ja heidän vanhempiaan kulttuurisesti eri suuntiin. Tässä tilanteessa varhaiskasvatuksen tuki voi olla hyvinkin merkittävässä asemassa niin lapselle kuin hänen vanhemmalleen.

5 Maahanmuuttajalapsen kasvatusta varhaiskasvatuksessa

5.1 Varhaiskasvatusta ja maahanmuuttajalapsen identiteettiä

Etnisyys, syntyperä ja kulttuuri ovat toisistaan riippuvaisia, mutta voivat erota toisistaan reilusti (Karasma, 2012). Esimerkiksi sama syntyperä ei tee ihmisistä suoraan samaan kulttuuriin kuuluvia, varsinkin kun globaalistuneessa maailmassa liikkuvuuden määrä on kasvanut niin suuresti. Myös saman etnisen ryhmän sisällä voi olla hyvinkin suuria kulttuurisia eroja (Saukkonen, 2007). Etnisten ryhmien sisäiset kulttuuriset erot ovat myös Suomessa vahvasti esillä, sillä Suomessa ei voida kokea kaikkien kuuluvan täysin samaan kulttuuriin, vaikka etnisesti suomalaiset ovat varsin homogeeninen kansa.

Maahanmuuttajalapsen identiteetti koostuu samoin, kuin muidenkin lasten identiteetti, yksilöllisestä ja kollektiivisesta alueesta, joista yksilöllinen puoli viittaa persoonallisuuteen ja kollektiivinen puoli lapsen sosiaaliseen verkostoon, eli esimerkiksi perheeseen tai sukuun. (Talib & Paavola 2010, 60). Myös varhaiskasvatusta voidaan ajatella kuuluvan lapsen sosiaaliseen verkostoon, mikä on osaltaan vaikuttamassa lapsen identiteettiin.

Etnisellä identiteetillä tarkoitetaan yhteenkuuluvuuden tunnetta johonkin tiettyyn etniseen ryhmään (Ong & Phinney, 2007, 52). Maahanmuuttajalapsen kulttuuri-identiteetti taas perustuu vahvasti hänen varhaisvuosiensa lähiympäristöön, eli kotiin ja perheeseen (Paavola 2007). Lapsen etniseen identiteettiin varhaiskasvatusta voidaan vaikuttaa positiivisesti hyväksymällä lapsen erilaisen olemuksen, kuten ihon- ja hiustenväriin, kun taas kulttuuri-identiteettiin voidaan vaikuttaa positiivisesti hyväksymällä lapsen ja hänen vanhempansa erilaiset tavat, tottumukset ja kielen.

Identiteetin rakentuminen on kokenut valtavan muutoksen viimeisen sadan vuoden aikana verraten sitä, miten ennen identiteetti on periytynyt lähes kaikilta osa-alueilta vanhemmilta lapsille ja nykypäivänä identiteetin rakentuminen koostuu valtavasta määrästä vaikutteita (Benjamin, 2014, 58). Kuitenkin varhaiskasvatusta oleva lapsi määrittelee itsensä vielä hyvin vahvasti perheensä, sukupuolensa ja päiväkotiryhmänsä kautta (Halme & Vataja, 2011, 11-12). Benjaminin (2014, 58) mukaan median asema lasten roolimallien muodostajana on nykypäivänä kasvanut ja tullut osittain vanhempien vaikutuksen tilalle.

Lasten kulttuurillisen identiteetin rakentumisen kannalta on haitallista, jos kahden eri kulttuurin parissa elävä lapsi kokee kulttuurien olevan ristiriidassa toisiinsa nähden (Halme & Vataja,

2011, 11-12). Tämän kaltainen ristiriita voi muodostua esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsi kuuluu yhteisöllisyyttä ja uskonnollisuutta arvostavaan vähemmistökulttuuriin ja on samalla maallistuneen ja moniarvoisen kulttuurin vaikutuksen alaisena, mitä suomalainen kasvatuslaitos pääsääntöisesti edustaa (Talib & Paavola 2010, 61). Suomalaisen kasvatuksen ja maahanmuuttajaperheen toteuttaman arvokasvatuksen välillä voi olla suuriakin eroja, mikä saattaa olla riskitekijä maahanmuuttajalapsen kulttuuri-identiteetin kehittämisessä ja uhkana myös akkulturaation toteutumisessa.

5.2 Varhaiskasvatuksen merkitys maahanmuuttajalapselle

Maahanmuuttajataustaisen lapsen osallistuminen varhaiskasvatukseen on avuksi lapsen suomen tai ruotsin kielen oppimisessa, sillä päiväkodissa maahanmuuttajalapsi saa opetella kieltä päiväkodin arjessa aikuisten ja muiden lasten kanssa, sekä saa järjestelmällistä ohjausta kieleen, unohtamatta lapsen oman äidinkielen tukemista (Halme & Vataja 2011). Kielen opettaminen onkin selvästi monen maahanmuuttajiin kohdistuvan varhaiskasvatuskirjallisuuden keskiössä, sillä se on lähtökohtana lähes kaikkien muiden varhaiskasvatustoiminnan ja tavoitteiden toteutumisessa.

Henkilökunnan monikulttuurinen kompetenssi vaikuttaa siihen pyritäänkö maahanmuuttajalapsi sulauttamaan valtakulttuuriin vai otetaanko lapsen vähemmistökulttuuri mukaan toimintaan arvostettavana asiana (Paavola & Talib, 2010, 226). Päiväkoti ei ole sinänsä monikulttuurinen, vaikka suurin osa sen lapsista olisi maahanmuuttajataustaisia, jos lasten erilaisia kulttuuritaustoja ei oteta millään tavalla esille (2010, 227). Päiväkodin merkitys maahanmuuttajataustaiselle lapselle on siis täysin riippuvainen päiväkotihenkilökunnan osaamisesta, sillä se vaikuttaa suoraan lapsen akkulturaation laatuun ja hänen kulttuurisen identiteetinsä muodostumiseen. Varhaiskasvatuksen kuitenkin tulee palvella maahanmuuttajalapsia ehkäisemällä syrjäytymistä ja edistämällä tasa-arvoisuutta (Arvola, Kyttälä & Reunamo 2017). Syrjäytymisen ehkäiseminen ja tasa-arvon edistäminen estävät maahanmuuttajalapsen separaatiota ja marginalisaatiota.

Varhaiskasvatuksen merkitys kotoutumisen onnistumiseen ei koske ainoastaan maahanmuuttajalasta, vaan on merkittävänä tukena hänen vanhempiansa kotoutumiseen, kun vanhempi pääsee mukaan seuraamaan päivähoiton toimintaa (Halme & Vataja 2011). Maahanmuuttajalapsen kotoutuessa vanhempia nopeammin oppimalla nopeammin kielen ja sosiaaliset normit, toimivat lapset neuvottelijana ja tulkkina omille vanhemmilleen (Buckingham & de Block, 2007).

Varhaiskasvatukseen tulee ehkäistä tällaisen kaltaista tilannetta, jossa lapsen vanhemmat käyttävät lasta tulkkina tai asioiden hoitajana, sillä uhkana on, että lapsi joutuu ottamaan vastuuta hänen ikäkauteensa soveltumattomista asioista (2011, 70). Tämän johdosta varhaiskasvatuksessa täytyy ottaa maahanmuuttajataustaisten lasten vanhemmat erityisesti huomioon.

5.3 Maahanmuuttajalapsi oppilaana

Maahanmuuttajalapset ovat hyvin moninainen ihmisryhmä, minkä johdosta myös maahanmuuttajalasten luonne, ominaisuudet ja kyky kehittyä eroavat paljon toisistaan (Abo-Zena & Marks 2015). Arvolan, Reunamon ja Kyttälän (2017) tutkimuksessa, joka perustuu varhaiskasvattajien tekemiin lapsiarviointeihin, todetaan, että maahanmuuttajataustaiset lapset ovat taitoiltaan pääsääntöisesti kantaväestöön kuuluvien lasten kanssa samalla tasolla. Selkeimmät erot maahanmuuttajataustaisten lasten ja kantaväestön lasten välillä huomataan kielellisten- ja metakognitiivisten taitojen hallitsemisen arvioinnissa (2017). Kielelliset taidot ja niiden puute ovat suurelta osin vaikuttamassa lapsen tulevaan koulumenestykseen (Ansala, Hämäläinen & Sarvimäki 2014, 55-56).

Maahanmuuttajalapsissa on havaittu varsin suuri koulumenestyksen ero ensimmäisen ja toisen polven maahanmuuttajien välillä, sillä ensimmäisen polven maahanmuuttajilla on selkeästi heikompa kuin kantaväestöllä, mutta toisen polven maahanmuuttajien koulumenestys on jopa parempaa kantaväestöön verrattuna (Paavola & Talib, 2010). Tämä tulos osoittaa Suomen maahanmuuttajien kotoutumisen olevan varsin toimiva, sillä jo yhden maahanmuuttajasukupolven ero koulumenestyksessä on näin selkeä. Haasteena tietenkin on suoda myös ensimmäisen polven maahanmuuttajille mahdollisimman hyvät edellytykset menestyä koulunkäynnissä, missä myös varhaiskasvatus on merkittävässä roolissa.

Alakoulumaailman puolella on huomattu, että maahanmuuttajaoppilailla on lähestulkoon kokonaisuudessaan korkeampi kouluhyvinvoinnin taso verrattuna kantaväestön oppilaisiin (Kivirauma et. al, 2012, 257-259). Tätä havaintoa tukee myös Pohjois-amerikkalainen tutkimus, jossa on huomattu kaksikulttuurisen identiteetin yhteys hyvään henkiseen hyvinvointiin (Rogers-Sirin et. al, 2014, 15). Tämän kaltaiset havainnot ovat jollain tasolla yllättäviä, sillä helposti tulee ajateltua, että maahanmuuttajalapsilla koulutie olisi haasteellisempi, kuin kantaväestön lapsilla. Tutkimuksissa on myös huomattu, että maahanmuuttajalapsilla on parempi ominaisuus mukautua verrattaessa kantaväestön lapsiin (Bender, Dimitrova & van de Vijver 2014, 2), mikä osaltaan voi selittää myös lasten parempaa kouluhyvinvoinnin tasoa.

Maahanmuuttajalasten vanhempien huomioiminen erityisesti tilanteessa, jossa lapsi poikkeaa jollain tavalla normaalista, on hyvin tärkeää, koska usein maahanmuuttajataustaisilla vanhemmilla saattaa olla hyvin pelokas suhtautuminen poikkeavuuteen, mikä johtuneekin usein kommunikatio-ongelmista, taloudellisesta ahdingosta, kulttuurillisista uskomuksista tai erityisen tuen saannin tiedottomuudesta (Ward 2014, 30). Päiväkodissa opettajan tulee tämänkaltaisissa tilanteissa keskittyä lapsen vanhemman tuen saantiin ja kommunikaatioon jo pelkästään lapsen hyvinvointia ja tuen saantia ajatellen.

5.4 Maahanmuuttajalasten huomioiminen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikallinen varhaiskasvatus ja lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan ja toteutetaan (Opetushallitus, 2016). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjana on varhaiskasvatustalaki, mikä säätelee lapsen oikeuden tavoitteelliseen varhaiskasvatukseen (2016). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on uudistettu varhaiskasvatuksen kasvu- ja toimintaympäristöjen muutoksen johdosta (2016).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa veloitetaan tekemään jokaiselle lapselle henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, jonka lähtökohtana on lapsen etu ja tarpeet (Opetushallitus 2016). Suunnitelma laaditaan yhdessä lapsen vanhempien kanssa ja myös lapsen mielipide ja toiveet tulee huomioida ja selvittää (2016). Toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteet (2016).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa avataan varhaiskasvatuksen arvoperustaa laajasti myös maahanmuuttajalapsen kannalta seuraavilla virkkeillä: ”Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä”, ”Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään”, ”Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri”, ”Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkömyksiin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteisölle” (Opetushallitus, 2016).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan opettajana toimiessa on maahanmuuttajalapsi otettava monipuolisesti huomioon varhaiskasvatusta toteutettaessa (Opetushallitus, 2016).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperusta pohjautuu YK:n Lasten oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatustilain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaan sopimuksen yleisperiaatteisiin, mitä ovat lapsen edun ensisijaisuus, oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertainen ja tasa-arvoinen kohtelu ja syrjintäkielto (2016).

Varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaavat asiakirjat ovat nostaneet laajasti esille lasten kulttuuritaustan kunnioittamisen, kulttuurisen osaamisen ja myönteisen kanssakäymisen edistämisen (Eerola-Pennanen, 2017).

5.5 Maahanmuuttajalapsen kielen kehitys

Arvolan, Reunamon ja Kyttälän toteuttamassa tutkimuksessa suurin ero maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön välillä oli kielellisissä taidoissa (Arvola et. al, 2017). Kotoutumisen onnistumisen suurin edellytys on suomen tai ruotsin kielen oppiminen, sillä kotimaisten kielten osaamattomuus on suurin este jatkokoulutuksen onnistumiselle (Pihlaja, Pöyhönen, Tarnanen, Vehviläinen & Virtanen, 2010, 108). Suomessa yksikielisyys, jossa sama kieli on perheen, ympäristön, yhteiskunnan ja koulun kieli, on hyvin erilainen lähtökohta verrattuna moniin maahanmuuton lähtömaihin, kuten esimerkiksi Somaliaan ja Vietnamiin, joissa puhutaan useita kieliä eri piireissä (Arvonen, Katva & Nurminen, 2012).

Valtakielen osaaminen antaa lapselle paremmat mahdollisuudet osallistua leikkeihin, väittelyihin ja kaikkeen vertaisten kanssa käytyyn kanssakäymiseen (Halme & Vataja, 2017). Itselle vierasta kieltä puhuvan kieliympäristön sisälle pääsemiseen tarvitaan kuitenkin aikaa ja tukea (Halme, 2010, 87). Tärkeää on, että lapsi kokee olonsa turvalliseksi ja tervetulleeksi, vaikkei hän koe täysin ymmärtävän kaikkea, mitä ympärillä tapahtuu (Halme, 2010, 87).

Kahden eri kielen ja kulttuurin omaaminen voi tutkimuksien mukaan johtaa kahden eri persoonallisuuden omaamiseen, jotka vaihtelevat käytettävän kielen mukaan (Salomone 2010, 72-75). Lapsella, jolla on kaksi kieltä saattaa siis olla kielten mukaan jakautunut identiteetti, joka voi näkyä esimerkiksi erilaisena käyttäytymisenä päiväkodissa ja perheessä.

6 Opettajan monikulttuurinen kompetenssi

6.1 Opettaja maahanmuuttajalapsen kasvattajana

Monikulttuurista kompetenssia varhaiskasvattajana voidaan kehittää käymällä erilaisia täydennyskursseja ja koulutuksia, vaikkakin silloin yleensä päästään hyvin pinnalliselle tasolle monikulttuurisen kasvatuksen kokonaisuuden ymmärtämisessä (Talib, 2005, 39). Suuremman kuvan ymmärtäminen vaatii ennen kaikkea kokemusta maahanmuuttajalasten kanssa toimimisesta (2005, 39). Varhaiskasvattajan monikulttuurinen kompetenssi on kykyä ja tahtoa toimia erilaisien kulttuurien kanssa joustavasti, mikä vaatii kulttuuritaustojen vaikutusten ymmärtämistä ja omien käsitysten haastamista (Arvola et. al, 2017). Varhaiskasvatuksen opettajan kulttuurinen pätevyys pohjautuu toisen yksilön taustan, arvojen ja perinteiden ymmärrykseen sekä eri kulttuurien kunnioittamiseen, kykyyn asettua toisen asemaan, avoimuuteen oppia uutta, huumorintajuuteen, moninaisuuden hyväksymiseen ja omien asenteiden sensitiiviseen tarkkailuun (Halme & Vataja, 2011, 101).

Yhdistyneiden kansakuntien lasten oikeuksien sopimuksessa (1989) velvoitetaan antamaan lapselle koulutusta, mutta varhaiskasvatukseen ei lapsella ole erillistä oikeutta sopimuksen mukaan. Varhaiskasvatuksen puuttuminen sopimuksesta voi perustua siihen, ettei varhaiskasvatukseen kyseisenä aikana ollut vielä niin merkittäväksi ymmärretty verrattuna nykypäivään. YK:n lasten oikeuksien sopimus (1989) kuitenkin velvoittaa myös varhaiskasvatuksen opettajia toimimaan toisessa artiklassaan seuraavasti: “States Parties shall take all appropriate measures to ensure that the child is protected against all forms of discrimination or punishment on the basis of the status, activities, expressed opinions, or beliefs of the child's parents, legal guardians, or family members.” Tämä tarkoittaa, sitä että kaikki YK:n lasten oikeuksien sopimuksen oikeudet ja velvoitteet, jotka näkyvät myös varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, velvoittavat opettajia lasten yhdenvertaiseen ja tasa-arvoiseen kohteluun ja lapsen suojeluun kaikelta syrjinnältä (YK:n yleissopimuslasten oikeuksista, 1989, Varhaiskasvatustilain, 2018, Opetushallitus, 2016).

Varhaiskasvattajan rooli syrjäytymisen ehkäisijänä ja hyvinvoinnin edistäjänä on maahanmuuttajalapsien kasvatuksessa merkittävä, mutta samalla työtä raskauttava tekijä, mikä näkyy varsinkin Helsingin päiväkodeissa, missä maahanmuuttajataustaisia lapsia on ryhmässä jopa enemmistö (Paavola & Talib, 2010, 25). Varhaiskasvattajien ajatellessa voimavarojaan työnsä

tekemiseen, useat opettajat päätyvät valitsemaan ennemmin helpon tien, kuin itsensä haastamisen ja kehittämisen (Halme & Vataja, 2011, 103). Maahanmuuttajalasten kanssa toimiessa erityisen koulutuksen ja osaamisen puute saattaa ajaa varhaiskasvattajan turhautumiseen ja väsymykseen (2011). Varhaiskasvatuksen opettajien työssä jaksaminen onkin ollut paljon keskustelun alla, mikä on näkynyt myös alan houkuttelevuuden vähäisyydessä ja varhaiskasvatuksen työntekijöiden alalta pois lähtemisessä. Varhaiskasvattaja saattaa kokea ahdistaviksi monet vaatimukset ja jatkuvan uuden oppimisen, mikä voi näkyä hänen riittämättömyyden tunteenaan ja purkautua tällöin haluna torjua muutosta (2010, 75).

6.2 Opettajan suhtautuminen maahanmuuttajalapseen ja hänen vanhempinsa

Useilla matalaan sosioekonomiseen asemaan kuuluvalla maahanmuuttajalapsella ei ole välttämättä paljoa kokemusta kasvatustalouden ammattilaisista (Ward, 2014). Myös opettajalla ei saata olla paljoakaan tai ollenkaan aiempaa kokemusta maahanmuuttajalapsista, mikä saattaa näkyä opettajan erilaisella kohtelulla (Talib, 2005). Tämän kaltainen lähtötilanne saattaa aiheuttaa monikulttuurisen tietämättömyyden ja kommunikaatiovaikeuksien myötä tilanteen, jossa oppilas vastaa opettajan negatiiviseen tai leimaavaan käytökseen käyttäytymällä huonosti, mikä taas ruokkii opettajan asettamia ennako-oletuksia maahanmuuttajalapsesta (2005, 51).

Opettajien ja maahanmuuttajalasten vanhempien välillä on usein monenlaisia laajojakin eroja arvoissa, mikä asettaa maahanmuuttajavanhemman haasteelliseen tilanteeseen, sillä opettajien on huomattu olevan tiiviimmin ja luontevammin yhteydessä vanhempien kanssa, joilla on samankaltaiset arvot kuin opettajalla (Rogers-Sirin et. al, 2014).

Paavolan tutkimuksessa (2007) tehtyjen haastattelujen perusteella tulee ilmi, että opettajilla on hyvin usein epävarma olo omasta osaamisestaan kohdatessaan maahanmuuttajalapsi tai -lapsia varhaiskasvatusryhmässään. Erityisesti maahanmuuttajalapsia kohdatessaan opettajat olivat huomanneet oman kasvatuksen painottavan hyvin vahvasti suomalaista kulttuurikasvatusta (2007). Varhaiskasvatuksessa opettajat usein toteuttavat tiedostamattaan assimiloivaa, eli valtakulttuuriin sulauttavaa kasvatusta, ja monikulttuurista kasvatusta huomataan tarvittavan vasta, kun ongelmia kulttuurien välille on jo muodostunut (Halme & Vataja, 2011, 44). Opettaja, jolla on vähän tietoa vähemmistökuulttuureista, on altis tekemään stereotyyppisiä ja ylläpitäviä arvioita esimerkiksi maahanmuuttajaoppilaasta, sillä epävarmuuden myötä opettaja hel-

posti turvautuu uskomuksiinsa (Paavola & Talib, 2010, 75). Näistä opettajien kertomista kokemuksista voidaan päätellä, että opettajat eivät omaa välttämättä kovinkaan hyviä taitoja maahanmuuttajataustaisten ja erilaisen kulttuuritaustan omaavien lasten kohtaamiseen.

Varhaiskasvattajien puhuessa maahanmuuttajalapsista on opettajien huomattu vieroksuvaan suoraan etnisyydestä puhumista ja käyttävän mieluummin käsitettä kaksikielinen (Eerola-Pennanen, 2017). Kaksikieliseksi lapseksi maahanmuuttajalasta kuvailtaessa huomataan ja korostetaan enemmän vain kielellinen erilaisuus ja jätetään vähemmälle tarkastelulle lapsen kulttuuriset ja etniset erilaisuudet. (2017).

7 Pohdinta ja johtopäätökset

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni on: ”mikä on varhaiskasvatuksen vaikutus maahanmuuttajalapsen akkulturaatioon?”. Maahanmuuttajalapsen akkulturaatiota tutkittaessa mukaan on otettava myös hänen vanhempansa akkulturaatio, sillä lapset ovat ennen kaikkea ja varsinkin maahanmuuton yhteydessä hyvin vahvasti perheensä kanssa uudessa tilanteessa. Lapsien ja vanhempien eri nopeudella toteutuva akkulturaatio uuteen kulttuuriin ajaa kulttuurisesti lasta eroon vanhemmistaan, jotka joutuvat sinnittelemään uuden kulttuurin oppimisessa. Varhaiskasvatuksen merkitys onkin valtava maahanmuuttajalapsen akkulturaatiossa, sillä varhaiskasvatuksessa maahanmuuttajalapsi oppii esimerkiksi uuden kielen tehokkaasti, mikä mahdollistaa lapsen sopeutumisen uuteen yhteiskuntaan ja yhteisöön. Varhaiskasvatus on myös tasa-arvoa edistävä palvelu, sillä varhaiskasvatuksessa pyritään mahdollistamaan jokaiselle lapselle hyvät edellytykset oppimiseen ja kehittymiseen. Varhaiskasvatus pyrkii ehkäisemään syrjintää ja edistää tällöin varsinkin vähemmistöihin kuuluvien lasten asemaa.

Toinen tutkimuskysymykseni on: ”miten opettajat kokevat maahanmuuttajataustaisen lapsen kasvatuksen ja millainen on heidän monikulttuurinen kompetenssinsa suomalaisessa varhaiskasvatuksessa?”. Tutkimuksessani selvisi, että suomalaisten varhaiskasvattajien suhtautuminen maahanmuuttajalapsiin on ennen kaikkea epävarma. Epävarmuus kumpuaa kokemattomuudesta ja valmiuksien puutteesta sekä yksikulttuurisen kasvatuksen toteuttamisesta. Suomessa maahanmuuttajien määrä on noussut suhteellisen nopeaa viime vuosikymmeninä, minkä johdosta useat varhaiskasvatuksen opettajat ovat kokeneet ensikohtaamisensa maahanmuuttajalasten kanssa. Opettajien kohdatessa maahanmuuttajalapsen, ovat opettajat huomanneet oman opetuskulttuurinsa olevan hyvin yksipuolinen ja omaa kulttuuritaustaa myötäilevä. Maahanmuuttajalapsen kohdatessaan on riskinä se, että opettajan suhtautuminen lapseen on stereotyyppisoiva ja leimaava. Opettajien monikulttuurinen kompetenssi Suomessa on myös alkutekijöissä, sillä kokemusta monikulttuurisesta kasvatuksesta on varsin vähän ja opinnoissakin aiheen käsittely jää melko vähäiseksi. Monikulttuurisen kompetenssin saavuttaminen vaatiikin maahanmuuttajalapsen tai muuten kulttuuriltaan erilaisen lapsen kohtaamista ja näissä tilanteissa oman toiminnan reflektointia. Tutkimuksessani myös selvisi, miten maahanmuuttajalasten kasvattaminen nähdään jollain tasolla työtä raskauttavana tekijänä, sillä esimerkiksi syrjäytymisen ehkäiseminen ja tasa-arvoisen kasvatuksen toteuttaminen nähdään haastavina.

Suomalaisen varhaiskasvatuksen tulee selvästi huomioida muuttunut tilanne lasten kulttuurisessa moninaisuudessa. Monikulttuurisen kompetenssin kehittymisen nykyisin ollessa paljolti

varhaiskasvatuksen opettajan omalla vastuulla, ei voida taata maahanmuuttajataustaisille lapsille tasa-arvoista kohtelua päiväkodeissa. Myös varhaiskasvatuksen työtä raskauttavat tekijät tulisi huomioida maahanmuuttajalasten kanssa työtä tehdessä, jotta varhaiskasvatuksen opettajat eivät sen perusteella valikoi työpaikkoja niin sanotusti helpompiin paikkoihin. Maahanmuuttajataustaisten lasten kasvatus kuitenkin tarvitsee erityisesti pätevän opettajan osaamista, jotta lapsen kulttuuritausta ja identiteetti kehittyisivät ja pysyisivät uuteen kulttuuriin sopeutumisen ohessa. Opettajan rooli maahanmuuttajalapsen akkulturaatiossa on kuitenkin suuri, varsinkin siinä, onko lapsen akkulturaatio integraatiota vai assimilaatiota. Integraation toteutuminen vaatii opettajalta ennen kaikkea kykyä nähdä erilaisuudet arvossa.

Lähteet

- Abo-Zena M. & Marks A. (2015) Developmental outcomes. Teoksessa Suárez-Orozco C., Abo-Zena M. & Marks A. (Toim). *Transition – The Development of children immigrants*. New York & London: New York University Press
- Ansala L., Hämäläinen U. & Sarvimäki M. (2014) Integroitumista vai eriytymistä? Maahanmuuttajalapset ja -nuoret Suomessa. Työpapereita 56. Kelan tutkimusjaosto. Helsinki.
- Arvola O., Reunamo J. & Kyttälä M. (2017) Maahanmuuttajataustaiset lapset varhaiskasvatuksessa: Kasvattajien näkemykset lasten taidoista ja tuen tarpeesta. Julkaisussa: Kasvatus: Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja 48. s. 161-173. Jyväskylä: Kasvatustieteiden tutkimuslaitos
- Arvonen A., Katva L. & Nurminen A. (2012) Maahanmuuttajien oppimisvaikeuksien tunnistaminen. Juva: Bookwell Oy
- Bender M., Dimitrova R. & van de Vijver F. (2014) Introduction: well-being in families in the diaspora. Teoksessa Bender M., Dimitrova R. & van de Vijver F. (Toim). *Global perspectives on well-being in immigrant families*. New York: Springer Science & Business Media
- Benjamin S. (2014) Kulttuuri-identiteetti — Merkitys kehitykselle ja kotoutumiselle. Teoksessa Laine M. (Toim.) *Kulttuuri-identiteetti & kasvatus - Kulttuuriperintökasvatus kotoutumisen tukena*. Tallinna: K-print
- Berry J., Dasen P., Poortinga Y. & Segall M. (1992) Cross-cultural psychology – research and applications. Cambridge: Cambridge university press
- Berry J. (2007) Acculturation strategies and adaptation. Teoksessa Bornstein M., Deater-Deckard K. & Lansford J. (Toim.) *Immigrant families in contemporary society*. New York: The Guilford Press
- Buckingham D. & de Block L. (2007) Global children, global media – Migration, media and childhood. Basingstoke & New York: Palgrave Mcmillan
- Buil C. & Siegel M. (2014) Destination Europe: Afghan unaccompanied minors crossing borders. Teoksessa Christou M. & Spyrou S. (Toim.) *Children and borders*. Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Carhill A., Chuang S. & Suárez-Orozco C. (2011) Immigrant children – Making a new life. Teoksessa Chuang S. & Moreno R. (Toim.) *Immigrant children – Change, adaptation and cultural transformation*. Lanham: Lexington Books

- Coyne L., Marks A. & Patton F (2011) Acculturation-related conflicts across generations in immigrant families. Teoksessa Chuang S. & Moreno R. (Toim.) *Immigrant children – Change, adaption and cultural transformation*. Lanham: Lexington Books
- Eerola-Pennanen P. (2017) Kulttuurinen moninaisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala E. & Turja L. (Toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-Kustannus
- Euroopan muuttoliikeverkosto (2017) Vuosittainen maahanmuutto- ja turvapaikkarakortti. [www-lähde] http://emn.fi/files/1522/Politiikkarakortti_FI_EN_final.pdf (Luettu 20.2.2019)
- Halme K. & Vataja A. (2011) Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy
- Karasma K. (2012) Suomi toisena kielenä – opetustieteen perusteet. Vantaa: Hansaprint Oy
- Kivirauma J., Rinne R. & Tuittu A. (2012) Vähemmistönä koulussa. Maahanmuuttajalasten- ja vanhempien kokemuksia suomalaisesta koulusta. Teoksessa Jahnukainen M. (Toim.) *Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa*. Tampere: Vastapaino 249-274
- Korkiasaari J. (2003) Suomalaiset maailmalla – Katsaus Suomen siirtolaisuuteen kautta aikain. Turku: Siirtolaisuusinstituutti [www-lähde] http://www.migrationinstitute.fi/files/pdf/artikkelit/suomalaiset_maailmalla_-_katsaus_suomen_siirtolaisuuteen_kautta_aikain.pdf (Luettu 6.3.2019)
- Kronqvist E. (2017) Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa Hujala E. & Turja L. (Toim.) *Varhaiskasvatuksen käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus
- Moisio J., Gissler M., Haapakorva P. & Myllyniemi S. (2016) Lasten ja nuorten muuttoliike tilastoissa. Teoksessa Kivijärvi A. & Peltola M. (Toim.) *Lapset ja Nuoret muuttoliikkeessä*. Helsinki: Unigrafia. 17-50
- Ong A. & Phinney J. (2007) Ethnic identity development in immigrant families. Teoksessa Bornstein M., Deater-Deckard K. & Lansford J. (Toim.) *Immigrant families in contemporary society*. New York: The Guilford Press
- Opetushallitus (2016) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy
- Paavola H. & Talib M. (2010) Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Juva: Bookwell Oy
- Paavola H. (2007) Monikulttuurisuuskasvatus päiväkodin monikulttuurisessa esiopetusryhmässä. Helsingin yliopisto. Tutkimuksia 283. Helsinki: Yliopistopaino

- Pihlaja L., Pöyhönen S., Tarnanen M., Vehviläinen E-M. & Virtanen A. (2010) *Osallisena Suomessa – Kehittämissuunnitelma maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi*. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino
- Rogers-Sirin L., Ryce P. & Sirin S. (2014) *Acculturation, Acculturative Stress, and Cultural Mismatch and Their Influences on Immigrant Children and Adolescents' Well-Being*. Teoksessa Bender M., Dimitrova R. & van de Vijver F. (Toim.) *Global perspectives on well-being in immigrant families*. New York: Springer Science & Business Media
- Salomone R. (2010) *True American – Language, identity, and the education of immigrant children*. Cambridge, Massachusetts & London: Harvard University press
- Saukkonen P. (2007) *Kotouttaminen ja kulttuuripolitiikka – tutkimusmaahanmuutosta ja monikulttuurisuudesta suomalaisella taiteen ja kulttuurin kentällä*. Helsinki: Cupore
- Säävälä M. (2011) *Perheet muuttoliikkeessä – Perustietoa maahan muuttaneiden kohtaamiseen*. Väestötutkimuslaitos. Helsinki: Hakapaino Oy
- Talib M. (2005) *Eksotiikkaa vai ihmisarvoa – Opettajan monikulttuurisesta kompetenssista*. Turku: Painosalama Oy
- Tilastokeskus. (2017) *Ulkomaalaisten lasten määrä on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa*. Väestö- ja oikeustilastot. [www-lähde] https://www.stat.fi/til/perh/2016/02/perh_2016_02_2017-11-24_tie_001_fi.html (Luettu 20. 2. 2019)
- Tilastokeskus (2015) *Yli puolet Suomen ulkomaalaistaustaisista muuttanut maahan perheistä*. [www-lähde] https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/art_2015-10-15_001.html (Luettu 21.3.2019)
- UNHCR (2018) *Global trends – Forced displacement in 2017*. [www-lähde] <https://www.unhcr.org/5b27be547> (Luettu 16.5.2019)
- Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540. Finlex. [www-lähde] <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidp446324800> (Luettu 17.5.2019)
- Ward H. (2014) *Engaging first generation Immigrant parents of young children with exceptionalities*. Teoksessa Nwokah E. & Sutterby J. (Toim.) *Early childhood and special education*. Bingley: Emerald Group Publishing Limited
- Yhdistyneet kansakunnat (1989) *Yleissopimus lasten oikeuksista*. [www-lähde] <https://www.ohchr.org/documents/professionalinterest/crc.pdf> (Luettu 17.5.2019)